

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

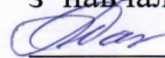
Відокремлений структурний підрозділ
«Лубенський фінансово-економічний фаховий коледж Полтавського
державного аграрного університету»

Циклова комісія загальноосвітніх та гуманітарно-соціальних дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник директора

з навчальної роботи

 Тетяна КОНКІНА

«16» 01 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія та культура України

(назва навчальної дисципліни)

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

спеціальність 051 Економіка

2024 – 2025 навчальний рік

Освітня програма: освітньо-професійна програма «Економіка» підготовки фахового молодшого бакалавра
галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальності 051 Економіка
Розглянуто та схвалено Педагогічною радою коледжу
Протокол № 9 від «21» червня 2024 р.

Мова навчання: українська

Розробник:

Шарапова Наталія Вікторівна, викладач історії та правознавства, спеціаліст
Бибик Юрій Анатолійович, викладач історії та суспільних дисциплін, спеціаліст
вищої кваліфікаційної категорії
(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робочу програму схвалено на засіданні циклової комісії
загальноосвітніх та гуманітарно-соціальних дисциплін
Протокол № 6 від «16» січня 2025 р.

Голова циклової комісії загальноосвітніх
та гуманітарно-соціальних дисциплін

(підпис)

Світлана ДЗЮБА
(власне ім'я та прізвище)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальності, освітньо-професійний ступінь	Статус дисципліни
Кількість модулів – 3	Галузь знань <u>05 Соціальні та поведінкові науки</u> (шифр і назва) Спеціальність: <u>051 Економіка</u>	Обов’язковий компонент (ОК), що формує загальні компетентності
		Рік підготовки
		Рік підготовки 1-й на основі ПЗСО, КР; 2-й на основі БСО
		Семестр
		II
Загальна кількість годин - 90		Лекції
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 год. самостійна роботи студентів – 2 год.		40 год.
		Семінарські
		20 год
		Освітньо-професійний ступінь: фаховий молодший бакалавр
30 год		
Засоби оцінювання		
залік		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить (%) для денної форми навчання – 66,7 : 33,3

2. Мета навчальної дисципліни і результати навчання

Мета вивчення дисципліни: поглибити знання студентів про минувшину українського народу, його державність, культуру, видатних особистостей, внесок у розвиток світової цивілізації; піднесення національної самосвідомості майбутніх спеціалістів, виховання у них патріотичних і морально-етичних переконань, відчуття причетності до тисячолітньої історії та культури України; формування навичок наукового аналізу, спрямованих на забезпечення самостійного осмислення закономірностей історичного розвитку; навчання практичних навичок роботи з історичними джерелами й науковою літературою; вироблення умінь застосовувати набуті знання з історії та культури у повсякденній діяльності, для орієнтації в суспільно-політичному житті, оцінки суспільних явищ і подій.

Завдання вивчення дисципліни:

- визначити та дослідити закономірність і основні етапи становлення української державності та її культури від стародавніх часів до сучасності;
- з'ясувати основні історичні фактори, які вплинули на формування та зумовили культурні особливості й ментальність українців;
- прослідкувати історичні спроби українського народу утворити свою державу та проаналізувати причини невдач;
- розглянути основні форми й тенденцій розвитку української культурної спадщини як цілісної системи в контексті європейської культурної традиції;
- використати історико-культурні надбання українського народу для формування національної свідомості майбутніх спеціалістів, відчуття причетності до тисячолітньої історії України, виховання в них національно-патріотичних переконань, готовності до участі в розбудові Української держави.

Предметом навчальної дисципліни «Історія та культура України» є історичний процес формування та розвитку українського народу, його діяльності в соціально-економічній, духовній, політичній і державній сферах з давніх-давен до сьогодення, а також культурні надбання українського народу та народів, що проживали і проживають на території сучасної України.

Передумовою вивчення навчальної дисципліни «Історія та культура України» є досягнення здобувачами освіти обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувача загальної середньої освіти з навчального курсу «Історія: Україна і світ», належна підготовка здобувачів освіти з навчальної дисципліни «Правознавство».

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі освіти повинні знати:

- основні періоди історії України;
- особливості кожного з історичних періодів, їхні спільні та відмінні риси, а також значення з точки зору українського державо- та націотворення;

- загальновідомих представників у різних галузях культуротворчої діяльності, чий програмні твори стали національним надбанням України;
- сутність феномену української культури як ключової сфери суспільної свідомості.

вміти:

- аналізувати історію України як історію окремого народу та його держави, так і в контексті загальноєвропейської та світової історії;
- здійснювати періодизацію української історії та компаративний аналіз різних епох;
- екстраполювати окремі історичні події на сучасний історико-політичний процес;
- трактувати культурні процеси розвитку української нації на зрізі основних епох;
- прогнозувати можливі варіанти майбутнього суспільно-політичного розвитку України

Міждисциплінарні зв'язки: навчальна дисципліна «Історія та культура України» пов'язана з дисципліною «Правознавство».

Програмою навчальної дисципліни «Історія та культура України» передбачено проведення лекцій, семінарських, практичних занять із тем курсу.

Перелік і сутність сформованих компетентностей та результатів навчання:

Назва компетентностей/ результатів навчання	Сутність сформованих компетентностей/результат
Загальні компетентності (ЗК):	<i>ЗК 1.</i> Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. <i>ЗК 2.</i> Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій. <i>ЗК 3.</i> Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. <i>ЗК 5.</i> Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

<i>Програмні результати навчання:</i>	<i>РН 1.</i> Знати свої права та обов'язки як члена суспільства, цінності громадянського суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. <i>РН 8.</i> Використовувати нормативно-правові акти, що регламентують професійну діяльність. <i>РН 16.</i> Зберігати та примножувати моральні, культурні цінності, формувати гідне ставлення до надбань історії та національної культури.
---------------------------------------	---

3. Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти

Оцінка за 4 – бальною шкалою	Критерії оцінювання
5 (відмінно)	Здобувач освіти вільно користується поняттями, з курсу історії та культури України, виявляє особливі творчі здібності, здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку культури і цивілізації; вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію з різних джерел; досконало виконує поставлені завдання; вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, аналізувати історичні події та факти для розуміння зв'язків, що існують між процесами та явищами; переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили при вивченні історії та культури України.
4 (добре)	Здобувач освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, при аналізі історичних і культурних подій самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна; під керівництвом викладача вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію, використовувати історичні карти при аналізі подій, контролювати власну діяльність і робити висновки.

3 (задовільно)	Здобувач освіти частково виявляє знання та розуміння предметної області, відтворює значну частину історичного матеріалу; демонструє знання і розуміння культурних цінностей, проте недостатньо володіє навичками щодо аналізу і систематизації історичних подій; з допомогою викладача може аналізувати поставлені завдання, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих.
2 (незадовільно)	Здобувач освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, подій, що становлять незначну частину навчального матеріалу; під час відповідей на запитання допускає грубі фактичні помилки, або ж не володіє навичками щодо аналізу і систематизації історичних подій.

4. Програма навчальної дисципліни

**Змістовий модуль 1. Від початків Української державності до її занепаду.
Витоки культури українського народу (первісна доба – XVIII ст.)**

Тема 1. Формування державотворчих та культурних традицій на території України (від первісної доби до VIII століття).

Предмет курсу «Історія та культура України», його сутність і завдання. «Історія України та української культури» як наука та навчальний предмет. Україна – одна з колисок світової цивілізації, її невіддільна складова. Головні етапи генезу українського етносу. Українці – автохтонне (корінне) населення праукраїнських земель. Джерела та історіографія. Періодизація курсу. Становлення і розвиток людського суспільства. Первісні поселення на території України. Давні форми релігійних вірувань. Хліборобські племена Трипільської культури, їх суспільний устрій, заняття, релігійний культ. Трипільська спадщина в історії українського народу. Перші держави на українських землях. Кіммерійці, скіфи, сармати, їх розселення, суспільний устрій, господарство, воєнні походи. Античні міста-держави Північного Причорномор'я. Походження слов'ян та їх розселення на території України. Етногенез слов'янства, його поділ на групи. Антський племінний союз. Східнослов'янські племена і державно-племінні утворення VII–VIII ст. Заснування і розвиток Києва. Звичаї, вірування, побут східних слов'ян.

Тема 2. Давньоукраїнська держава Русь, її політичний, соціально-економічний і культурний розвиток (IX – перша половина XIII ст.).

Становлення централізованої держави на чолі з Києвом. Теорії походження Русі, її формування. Внутрішня і зовнішня політика князів Олега й Ігоря. Княгиня Ольга та її реформи. Посилення військової могутності Русі за князя Святослава. Економічне, політичне і культурне піднесення Русі за князювання Володимира

Великого та Ярослава Мудрого. Хрещення, його історичне значення та вплив на розвиток культури. Політика династичних шлюбів. Державний лад. Політичні ідеї мислителів Київської Русі. Ослаблення влади київських князів. Причини, передумови, наслідки та особливості політичної роздробленості Київської держави. Зміна форми державного устрою. Виникнення нових політичних центрів. Перетворення в етнічній сфері. Монголо-татарська навала на українські землі. Історичне значення Київської Русі. Культура Русі-України княжої доби (IX – перша половина XIV ст.). Походження назв «Русь» та «Україна», їх перші вживання. Культура. Освіта і наука. Літописання. Література. Усна народна творчість. Ремісництво і зодчество. Образотворче та музичне мистецтво.

Тема 3. Галицько-Волинське королівство (XIII – перша половина XIV ст.): історія та культура

Об'єднання українських земель у складі Галицько-Волинського князівства. Галицька земля, причини її економічного, політичного і культурного піднесення. Внутрішня і зовнішня політика Ростиславичів. Утворення Галицько-Волинського князівства. Соціальні відносини та політичне становище. Занепад княжої влади у першій третині XIII ст. Роль Данила Галицького у зміцненні української держави. Боротьба проти Золотої Орди. Галицько-Волинська держава наприкінці XIII – першій половині XIV ст. Князювання на Волині Василька Романовича та його сина Володимира. Правління Лева, Шварна і Мстислава Даниловичів. Король Русі та князь Володимирії Юрій I. Утворення Галицької митрополії. Князювання Андрія і Лева Юрійовичів. Припинення династії Романовичів. Правління Юрія II Болеслава та Любарта-Дмитра. Загарбання українських земель Польщею, Угорщиною, Литвою, Молдавським князівством. Місце Галицько-Волинської держави в історії України. Витоки та особливості культури Галицько-Волинського князівства. Освіта і писемність. Усна народна творчість. Галицько-Волинський літопис. Архітектура та містобудування. Живопис і художні ремесла.

Тема 4. Україна в литовсько-польському контексті: від згасання державності до вільної козацької республіки Запорізька Січ (друга половина XIV – середина XVII ст.) Культура литовсько-польської доби

Литовсько-Руська держава. Характер литовської експансії. Утвердження Литви на українських землях. Формування, устрій та суспільно-політичні відносини Литовсько-Руської держави. Кревська унія, її причини і наслідки. Городельська унія. Боротьба за збереження автономії українських земель у складі Великого князівства Литовського у XV ст. Польська експансія на українські землі в другій половині XIV – середині XVII ст. Політика Польщі на західноукраїнських землях. Люблінська унія, її суть і наслідки. Україна в складі Речі Посполитої, її адміністративно-територіальний устрій. Кріпацтво. Боротьба українського народу проти польсько-шляхетської експансії. Національний та релігійний рух в Україні. Братства та захист ними прав українського населення. Навчальні заклади. Книгодрукування. Берестейська церковна унія, її причини і наслідки. Греко-католицька церква у першій половині XVII ст. Місце української православної церкви в політичному житті України. Сутність, причини і передумови зародження українського козацтва.

Реєстрове козацтво. Запорізька Січ, її адміністративно-політичний устрій, заняття, звичаї, зовнішня політика. Боротьба з турецько-татарською експансією. Сухопутні і морські походи запорожців. П. Конашевич-Сагайдачний, його політична, військова та просвітницька діяльність. Козацько-селянські повстання кінця XVI – першої половини XVII ст., їх причини і наслідки. Ординація Війська Запорізького реєстрового. Культура України середини XIV – першої половини XVII ст. Освіта і наука. Острозький та Києво-Могилянській колеґіуми. Братські школи. Перші друкарні. І. Федорович (Федоров). Література. Музика. Різьбярство і скульптура. Монументальне фрескове мистецтво. Живопис. Вплив європейського Відродження на розвиток української культури.

Тема 5. Державність та культура під час національно-визвольної війни українського народу 1648-1657 рр. під проводом Богдана Хмельницького

Причини, передумови та характер національно-визвольних змагань українців. Б. Хмельницький. Перші перемоги. Битви під Жовтими Водами, Корсунем, Пилявцями. Похід на західноукраїнські землі. Ліквідація польсько-шляхетського режиму в Україні. Українсько-польське перемир'я та його причини. Зміни в соціально-економічних відносинах. Становлення державної ідеї, її основні принципи. Воєнні дії між Україною та Польщею в 1649–1653 рр. Збарасько-зборівська кампанія. Відновлення державності України. Адміністративно-територіальний устрій та органи влади Української держави. Збройні сили. Дипломатична діяльність. Похід на Молдавію. Битва під Берестечком. Білоцерківська угода і обмеження влади гетьмана. Битва під Батогом. Жванецька кампанія. Українсько-московський договір та його реалізація в 1654–1657 рр. Переяславська Рада та ставлення до неї різних суспільних верств і церкви в Україні. Березневі статті 1654 р., їх суть та наслідки. Входження України під протекторат Московської держави. Відновлення війни з Польщею. Визвольний похід на західноукраїнські землі та його невдача. Віленське перемир'я. Загострення відносин з Москвою. Створення нової антипольської коаліції, її початкові успіхи та крах. Місце України в міжнародних відносинах Європи часів Б. Хмельницького.

Тема 6. Українська держава та культура козацької доби на завершальному етапі національної революції (1657–1686 рр.)

Загострення кризи української державності у 1657–1663 рр. Скасування принципу спадковості гетьманства. Основні напрямки державної політики гетьмана І. Виговського. Переяславські статті гетьмана Ю. Хмельницького і обмеження Української державності. Московсько-польська війна. Чуднівський договір. Розчленування України на Лівобережну та Правобережну. Україна у політичних планах Московії, Польщі, Туреччини. Боротьба старшинських угруповань за владу. Руїна Правобережжя та її причини. Гетьман П. Тетеря. Чорна рада. Московські статті гетьмана І. Брюховецького. Посилення впливів Московії на українську державну політику. Андрусівське перемир'я – змова Московської держави з Польщею про поділ України. Боротьба гетьмана П. Дорошенка за незалежність і територіальну цілісність Української держави. Гетьмани Д. Многогрішний, П. Суховій, М. Ханенко. Острозька угода. Зближення з Туреччиною. Бучацька угода

та її наслідки. «Князь Сарматії та України, володар Війська Запорізького» Ю. Хмельницький. Бахчисарайське перемир'я. «Вічний мир» і закріплення поділу України. Занепад державності у Правобережній Україні і її перехід під владу Речі Посполитої.

Тема 7. Україна та культура в умовах підмосковської автономної державності та польського наступу (остання третина XVII – друга половина XVIII ст.)

Становлення Гетьманщини. Гетьманство Д. Многогрішного. Глухівські статті. Захист державних інтересів України. Обрання гетьманом І. Самойловича. Конотопські статті. «Великий згін». Кримський похід 1687 р. Коломацькі статті. Гетьман І. Мазепа, його соціальна та культурно-просвітницька діяльність. Північна війна та Україна. Гетьман у вигнанні П. Орлик, його «Конституція» та державницька діяльність. Посилення наступу російського царизму на автономний устрій України, його остаточна ліквідація. Обрання гетьманом І. Скоропадського. Решетилівські статті. Утворення Малоросійської колегії. Наказний гетьман П. Полуботок. Боротьба старшини за відновлення гетьманства. Зміцнення української державності за гетьманування Д. Апостола. «Рішительні пункти». Впровадження «Правління Гетьманського Уряду». Тимчасове відновлення гетьманського правління. Гетьман К. Розумовський. Остаточна ліквідація Катериною II гетьманства і відновлення Малоросійської колегії. Зруйнування Запорізької Січі, його причини і наслідки для українського народу. Скасування російським урядом рештків автономних прав Гетьманщини. Запровадження кріпацтва. Суспільно-політичне становище Слобідської, Південної, Правобережної та Західної України. Культура України у другій половині XVII – XVIII ст. Освіта. Києво-Могилянська академія. Література. Козацькі літописи. Г. Сковорода. Перехід до нової української літератури. Книгодрукування. Музика і театр. Архітектура та образотворче мистецтво.

Змістовий модуль 2. Україна від імперського поневолення до відновлення національної державності та культурного будівництва (кінець XVIII – перша третина XXI ст.)

Тема 8. Суспільно-політичне та національно-культурне становище українців під владою Російської імперії наприкінці XVIII – на початку XX ст

Підросійська Україна наприкінці XVIII – першій половині XIX ст.: суспільно-політичне та економічне становище. Поділи Речі Посполитої та розчленування українських земель між Росією й Австрією. Адміністративно-територіальний устрій. Політичний та національний гніт українського народу. Загострення соціальних суперечностей. Антикріпосницька боротьба в Україні. Початки національного відродження. Роль української інтелігенції в зростанні національної свідомості в Наддніпрянській Україні. Герольдія. «Історія Русів». Масонство. Поширення декабристського руху в Україні. Утворення Кирило-Мефодіївського товариства, його програмні ідеї та діяльність. Україна в умовах російських реформ другої половини XIX ст. Скасування кріпосного права в Наддніпрянській Україні. Український національний рух у 1860–1890-ті роки. Перший український часопис

«Основа». Виникнення громад та їхня культурно-освітня діяльність в другій половині XIX ст. Валуєвський циркуляр. «Старогромадівці». Південно-Західний відділ Російського географічного товариства. Репресії проти українства. Емський указ. Українська політична еміграція. М. Драгоманов. Радикалізація українського руху. Марксистські гуртки та їх ставлення до «українського питання». «Братство тарасівців», його роль у розвитку українського національного визвольного руху. Зростання організованості українського руху в Наддніпрянщині на початку XX ст. Економічний розвиток і суспільно-політичний рух в Україні на початку XX ст. Політизація національного життя. Українська загальна організація. Виникнення, програми і політична діяльність українських політичних партій: РУП, УНП, УДП, УРП, УСДС, УСДРП. Україна в демократичній революції 1905–1907 рр. Столипінська аграрна реформа та її вплив на Україну. Піднесення українського руху. Створення «Просвіт», українських клубів, народних університетів. Політична реакція в Україні після революції. Товариство українських поступовців.

Тема 9. Національний та культурно-освітній рух на західноукраїнських землях у складі Австро-Угорщини (кінець XVIII – початок XX ст.).

Розвиток західноукраїнських земель наприкінці XVIII – першій половині XIX ст. Захоплення Західної України Австрією. Адміністративно-територіальний устрій та регіональний поділ українських земель у складі Австрійської імперії. Політика «освіченого абсолютизму». Аграрна, церковна та освітня реформи. Форми антикріпосницької боротьби. Початок українського національного відродження на західноукраїнських землях. Перше покоління будителів. Формування української інтелігенції. «Руська трійця». Суспільна діяльність М. Шашкевича, І. Вагилевича, Я. Головацького. Альманах «Русалка Дністровая». Революція 1848–1849 рр. та її вплив на розвиток краю. Скасування панщини, його особливості й наслідки. Головна Руська Рада. Перша українська газета «Зоря Галицька». «Руський собор». Національні гвардії. Західні українці на з'їзді слов'янських народів у Празі. Собор руських учених. «Галицько-руська матиця». Революційні події в Закарпатті та Північній Буковині. Перетворення Західної України на «П'ємонт» національного відродження (друга половина XIX ст.). Причини та початок трудової еміграції українців у другій половині XIX ст. Москвофіли і народовці. Культурно-освітнє товариство «Просвіта». Видавнича діяльність. Наукове товариство ім. Т. Шевченка. Народна рада. Взаємовідносини Галичини з Наддніпрянською Україною. «Радикальна політика». І. Франко. Русько-українська радикальна партія – перша політична партія в Україні. Національно-демократична і соціал-демократична партії, їх програми та діяльність на західноукраїнських землях. Радикалізація національної боротьби на західноукраїнських землях на початку XX ст. Обмеження політичних прав українців. Національна дискримінація. Наростання українського спротиву. Справа польського графа А. Потоцького. Змагання за український університет і національну школу. Вбивство А. Коцька. Поява українських організацій «Сокіл», «Січ», «Пласт», «Січові Стрільці». Українська культура XIX ст. Освіта і наука. Праці з історії України. Література. Народження і поширення національного гімну «Ще не вмерла Україна». Театр. Музично-пісенна творчість. Образотворче мистецтво. Будівництво й архітектура.

Тема 10. Українська національно-визвольна революція 1914–1921 рр.

Україна в Першій світовій війні. Українські землі в планах воюючих держав. Політичне становище в Галичині, Закарпатті та Буковині. Головна українська рада. Вплив війни на Україну. Становище в підросійській Україні. Національно-визвольний рух в умовах війни. Створення легіону Українських січових стрільців. Громадсько-освітні та мистецькі структури УСС, їх національно-освідомлююча, просвітня та культурницька діяльність. Центральна Рада: становлення національної державності. Лютнева демократична революція 1917 р. Політичні партії в Україні. Утворення Української Центральної Ради, її партійний склад і політична програма. М. Грушевський. Універсали ЦР Проголошення в Харкові радянської влади. Війна більшовицької Росії проти УНР. Бій під Крутами. Брестський мирний договір, його причини і наслідки. Прийняття Конституції УНР. Українська Держава гетьмана П. Скоропадського. Державний переворот 29 квітня 1918 р. Внутрішня політика, зовнішньополітичний курс, національно-культурна діяльність гетьманського уряду. Прорахунки Гетьманату. Політика німецької окупаційної влади в Україні. Український повстанський рух. Утворення Директорії, її склад, соціальна база. В. Винниченко. Національно-визвольна боротьба на західноукраїнських землях. Діяльність ЦВК. Українська конституанта. Д. Вітовський. Листопадовий зрив. Утворення ЗУНР, її органи влади, внутрішня і зовнішня політика. К. Левицький, Є. Петрушевич. Взаємовідносини між УНР і ЗУНР. Збройна боротьба проти польської агресії. Створення УГА. Місія Антанти. Армія генерала Ю. Галлера. Чортківська офензива. Окупація Східної Галичини польськими військами, її причини і наслідки. Національно-визвольна боротьба у Північній Буковині та Закарпатті, захоплення їх іноземними державами. Встановлення влади Директорії: відродження та занепад. Зовнішня та внутрішня політика. Відновлення УНР. Трудовий Конгрес України. Акт злуки УНР і ЗУНР та його значення. Інтервенція Антанти на півдні України. Друга війна більшовицької Росії проти УНР. С. Петлюра. Відновлення Радянської влади в Україні. Отаманщина. Н. Махно. Спільний похід армії УНР і УГА на Київ. Боротьба з денікінцями. Третя війна більшовицької Росії проти України. Перший Зимовий похід. Варшавська угода. Польсько-український наступ на більшовиків та його невдача. Другий Зимовий похід. Ризький мирний договір. Втрата української державності: причини і наслідки. Культура України початку XX ст. Освіта. Наука. Література. Преса та видавництво. Театр. Музично-пісенна творчість. Образотворче мистецтво. Будівництво і архітектура.

Тема 11. Радикалізація національно-визвольного руху на західноукраїнських землях у 20–30-ті роки XX ст.

Українські землі в умовах насадження комуністичного режиму та втягнення до складу СРСР. Встановлення комуністичної системи в Україні, її сутність. Політика «воєнного комунізму». Причини та масштаби голоду 1921–1923 рр. Перехід до нової економічної політики. Створення СРСР і ліквідація суверенітету України. Утвердження однопартійності. Національна політика більшовиків в Україні. Політика коренізації, її причини та особливості. Дерусифікація політичного

і громадського життя. Націонал-комунізм. Політичні погляди М. Скрипника, О. Шумського, М. Хвильового, М. Волобуєва. Зростання впливу національної ідеї. Згорання українізації, її причини і наслідки. Посилення російських впливів. Трагедія соціалістичної модернізації. Зміцнення командно-адміністративної системи і режиму особистої влади І. Сталіна. Заміна економічних методів управління господарством системою жорсткої централізації. Індустріалізація. Перші п'ятирічні плани. Криза хлібозаготівель 1927–1928 рр. Сталінський план суцільної колективізації та його реалізація в Україні. Масові репресії проти селян. Розкуркулення. Селянські збройні повстання. Економічні, соціальні, культурні втрати в українському селі в ході колективізації. Голодомор 1932–1933 рр. «Закон про п'ять колосків». Розгортання масових репресій в Україні. Застосування фізичного і психологічного терору. Політичні процеси 20–30-х років в Україні: справи «Спілки визволення України», «Спілки української молоді», «Українського національного центру». Погром Української автокефальної православної церкви. Політика «войовничого атеїзму», «партійні чистки». Конституція УРСР 1937 р. Терор 1937–1938 рр. «Розстріляне відродження». ГУЛАГ. Громадсько-політичне життя, його бюрократизація.

Тема 12. Радикалізація національно-визвольного руху на західноукраїнських землях у 20–30-ті роки ХХ ст.

Національна політика Польщі на окупованих територіях. Анексія західноукраїнських земель. Економічна відсталість Польщі, її поділ на Польщу «А» і Польщу «Б». Осадництво. Наступ на національні права українців в Галичині та на Волині. Обмеження впливу української інтелігенції у суспільстві. Становище греко-католицької і православної церков. Пацифікація. Український визвольний рух. Основні течії у визвольному русі західних українців проти польського панування. УНДО. Українська соціалістична радикальна партія.

«Просвіта». «Союз українок». «Рідна школа». Діяльність молодіжних організацій. Становище вищої освіти та науки. Український таємний університет. Кооперативний рух. Роль греко-католицької церкви в суспільно-політичному житті Західної України. Митрополит А. Шептицький. Піднесення і занепад комуністичного руху. Організаційні витоки українського націоналізму. Створення УВО. Є. Коновалець. Політична доктрина інтегрального націоналізму Д. Донцова. Утворення ОУН та її діяльність. Тактика «перманентної революції». Розкол в українському націоналістичному русі. А. Мельник, С. Бандера. Спроба «нормалізації» українсько-польських стосунків та її крах. Становище українців Буковини, Бессарабії та Закарпаття. Захоплення Північної Буковини та Бессарабії Румунією. Хотинське (1919) і Татарбунарське (1924) повстання. Громадське та культурне життя краю. Українська національна партія. Активізація українського націоналістичного руху. Українські землі під владою Чехословаччини. Протиборство москвофільської, русинофільської й українофільської національних орієнтацій. Проголошення автономії Карпатської України. А. Волошин. Карпатська Січ. Проголошення державної незалежності Карпатської України. Загарбання Карпатської України Угорщиною. Становище української культури міжвоєнного періоду. Ліквідація масової неписьменності і перехід до загальної обов'язкової

початкової освіти. Становище середньої і вищої школи. Наука. Особливості розвитку літератури. Ідеологізація музичного, театрального, образотворчого мистецтва. Релігійне життя в Україні. Руйнація старих традицій і звичаїв, знищення пам'ятників культури. Досягнення і втрати культурної революції. Комуністичний погром української культури. Культурно-освітній розвиток західних українців.

Змістовий модуль 3. Від руйнування до відродження: історико-культурний шлях України (1939-2022 рр.)

Тема 13. Українське питання під час Другої світової війни та післявоєнної відбудови (1939 – початок 1950-х рр.)

Українські землі на першому етапі війни (вересень 1939 – червень 1941 р.). «Українське питання» в європейській політиці напередодні Другої світової війни. Радянсько-німецький альянс. Причини, передумови, початок Другої світової війни. Пакт Ріббентропа-Молотова. Вступ Червоної армії на територію Західної України. Включення основної частини західноукраїнських земель до складу УРСР та їх «радянська». Масові репресії проти місцевого населення. Опір утвердженню комуністичного режиму на західноукраїнських землях. Український центральний комітет. Діяльність ОУН. Встановлення нацистського окупаційного режиму та народний опір йому. Україна у планах Німеччини. Початок німецько-радянської війни, її цілі та характер. Оборонні бої літа–осені 1941 р. Причини поразки Червоної армії у початковий період війни. Розчленування України як історично- географічної та політичної цілісності, її пограбування. Злочини гітлерівців проти населення. Рух Опору. Проголошення у Львові Акту відновлення Української держави. Діяльність «похідних груп». Репресії нацистів проти ОУН. Перехід націоналістів до боротьби на два фронти. Створення та діяльність УПА. Тарас Чупринка. Армія крайова. Українська головна визвольна рада. Радянський партизанський рух у тилу нацистів. Взаємовідносини радянських партизанів з ОУН–УПА. С. Ковпак. Битва за Україну. Курська битва і початок вигнання гітлерівців з України. Чернігівсько-Прип'ятська операція. Оволодіння Донбасом. Форсування Дніпра. Наступ у напрямку Запоріжжя і Дніпропетровська. Визволення Києва. Україна на завершальному етапі війни (1944–1945 рр.). Звільнення Закарпатської України. Возз'єднання українських земель. Внесок українців у розгром нацистської Німеччини. Українське питання на Ялтинській конференції. Територіальні зміни УРСР після війни. Вхід України до складу держав-засновниць ООН. Труднощі післявоєнної відбудови. Втрати України в роки війни. Голод 1946–1947 рр. «Радянська – 2» західних областей України. Насильницька колективізація. Масові репресії та депортації населення. Ліквідація Української греко-католицької церкви. Підпільно-партизанська боротьба ОУН і УПА проти тоталітарного ладу. Примусове переселення українців у 1944–1947 рр. Операція «Вісла». Створення концентраційних таборів. Ідеологічний наступ сталінщини на спроби культурно-національного відродження в Україні. Боротьба з інакомисленням. Постанови ЦК КП(б)У з питань літератури і мистецтва. Боротьба проти «низькопоклонства» перед Заходом. Політична ізоляція СРСР. Початок «холодної війни». Культурне життя України в умовах війни та післявоєнної відбудови. Суперечливі тенденції в освітній сфері. Партійний контроль над наукою.

Ідеологічне цькування письменників. Образотворче мистецтво та архітектура. Нападки на композиторів. Театральне мистецтво та кінематограф.

Тема 14. Україна в умовах спротиву комуністичному тоталітаризмові та його краху (середина 1950-х – 1991 р.). Культурне відродження українського народу.

Десятиліття контролюваного лібералізму. Передача Кримської області до складу УРСР. Спроби лібералізації політичного режиму. XX з'їзд КПРС. Критика культу особи Сталіна. Початок реабілітації жертв комуністичних репресій. Реформи Н. Хрущова. Зародження руху «шістдесятників», його ідеали і цінності, роль у національно-культурному житті. Початок наступу на шістдесятників. Розповсюдження «самвидаву». Нові політичні репресії. Антирелігійна кампанія. Прорахунки у зовнішній політиці. Усунення Н. Хрущова від влади. Поглиблення системної кризи тоталітарного режиму (друга половина 1960-х – середина 1980-х років). Переміни в кремлівському керівництві у жовтні 1964 р. та їх наслідки для України. «Косигінська реформа». Ідеологія «розвинутого соціалізму». Наростання кризових явищ у соціально-економічному житті. Посилення репресій проти шістдесятницького руху в Україні. «Великий погром» 1972 р. «Чистка» керівних державних і партійних кадрів республіки. Курс на прискорення «злиття націй» у СРСР. Посилення реакції в духовному житті. Спотворення історії України. Наслідки русифікації в Україні. Нова Конституція УРСР. Дисидентський рух. Розгортання правозахисного і дисидентського руху. Самостійницький, національно-культурницький, правозахисний та релігійний напрями українського дисидентства. Українська робітничо-селянська спілка. Л. Лук'яненко. Форми спротиву комуністичному тоталітаризмові. Самвидав. «Український вісник». В. Чорновіл. Демонстрації протесту. Українська гельсінська група. М. Руденко. Боротьба з інакомисленням. Значення українського дисидентського руху. Горбачовська «перебудова» в українському контексті. Пошуки шляхів модернізації суспільства, їх необхідність. Шахтарські страйки. Чорнобильська катастрофа та її наслідки. Активізація суспільно-політичного життя в Україні. Спілка письменників України. Товариство Лева. «Меморіал». Товариство української мови ім. Т. Шевченка. Поява незалежних українських видань. Прийняття закону «Про мови в Українській РСР». «Живий ланцюг», присвячений Акту злуки УНР і ЗУНР. Святкування 500-річчя українського козацтва. Рух за легалізацію УГКЦ та УАПЦ. Формування багатопартійності. Народний рух України за перебудову, його програма та соціальна база. Партійне будівництво. Вибори до Верховної Ради УРСР та місцевих Рад. Утворення демократичного блоку. Від Декларації про державний суверенітет України до референдуму про її незалежність. Протистояння між «групою 239» та Народною радою. Декларація про державний суверенітет України. Курс національно-демократичних сил на утвердження державної незалежності. Голодування студентів у Києві. Загострення економічного становища. Посилення соціальної напруги в суспільстві. Страйковий рух. Акт проголошення незалежності України. Заборона діяльності КПУ. Загальноукраїнський референдум 1 грудня 1991 р. Вибори Президента України. Історичне значення проголошення незалежності України. Суперечливість культурного і духовного життя України в другій половині XX ст. Перехід до обов'язкової середньої освіти. Русифікація. Посилення

політизації навчально-виховного процесу. Слабка практична реалізація наукових розробок. Освоєння космосу. Ідеологічний контроль у літературі та музиці. Театр і кіно. Образотворче мистецтво. Негативні тенденції в духовній сфері.

Тема 15. Становлення Української незалежної держави та особливості формування сучасної культури

Перші здобутки і перші втрати: Президент Л. Кравчук. Міжнародне визнання Української держави. Остаточний демонтаж СРСР. Угода про співдружність Незалежних Держав. Закон «Про громадянство України». Затвердження державної символіки. Формування Збройних сил і Військово-морського флоту, Національної гвардії, Служби безпеки, митної служби. Запровадження національної грошової одиниці та інших інститутів державності. Проблеми соціально-економічного та політичного реформування українського суспільства. Труднощі національно-культурного відродження, розвитку науки, освіти, духовності. Міжнаціональні відносини і їх правове регулювання в Україні. «Декларація прав національностей України». Кримська автономія.

Президент Л. Кучма. Прийняття Конституції України. Грошова реформа. Наростання економічної кризи та соціальної напруженості наприкінці 90-х років. Виборчі перегони 1998–1999 рр. «Реформи заради добробуту» прем'єр-міністра В. Ющенка. Початок економічної стабілізації. Прем'єр-міністри А. Кінах та В. Янукович. Політична криза 2000–2001 рр. «Касетний скандал». Вбивство Г. Гонгадзе. «Україна без Кучми». Парламентські вибори 2002 р. Українська помаранчева революція. Президент В. Ющенко. Початок президентської виборчої кампанії 2004 р. і українське суспільство. Фальсифікації виборів з боку влади. Українська помаранчева революція, її причини, хід, соціальна база. Ухвала Верховного Суду України про переголосування другого туру президентських виборів. Діяльність урядів прем'єр-міністрів України Ю. Тимошенко та Ю. Єханурова. Парламентські вибори 2006 р. Другий прихід у владу В. Януковича. Політична криза в Україні 2007 р. Дострокові вибори до Верховної Ради 2007 р. Друге урядування Ю. Тимошенко. Світова економічна криза 2008 р. «Газова війна» Росії проти України. Від реваншу до європейського вибору. Президентські вибори 2010 р. та перемога на них В. Януковича. Парламентські вибори 2012 р. Відмова від європейської інтеграції України. Революція гідності 2013–2014 рр. Силевий розгін Майдану в Києві. «Небесна Сотня». Відсторонення В. Януковича від виконання ним обов'язків Президента України. Формування і діяльність нової влади. Позачергові президентські та парламентські вибори 2014 р. Президент України П. Порошенко. Загострення соціально-економічної кризи. Угода про асоціацію між ЄС і Україною. Заміна міліції Національною поліцією. Розгортання в Україні процесів декомунізації, заборона діяльності Комуністичної партії. Парламентсько-урядова криза 2016 р. в Україні. Призначення нового складу Кабінету Міністрів на чолі з В. Гройсманом. Російсько-українська війна 2014–2020 рр. Загарбання Російською Федерацією Автономної Республіки Крим та м. Севастополь. Російська агресія на сході України, її ідеологічні засади. Концепція «руського міра». Інспірування Росією проголошення т. зв. Донецької і Луганської «народних республік». Початок проведення Україною антитерористичної операції. Активізація Російською

Федерацією гібридної війни проти України. Перші поразки та перемоги українських військ. Волонтерський рух. Вторгнення регулярних військ РФ в Україну. Переговори лідерів країн «нормандської четвірки». Мінські угоди. Міжнародні санкції щодо Росії. Попередні наслідки російської агресії в Україну. Основні орієнтири зовнішньої політики. Діяльність України на міжнародній арені. Концепція української зовнішньої політики. Набуття Україною без'ядерного статусу. Будапештський меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Участь України у миротворчих процесах ООН, у програмі «Партнерство заради миру», в діяльності Ради Європи та інших міжнародних інституцій. Українська діаспора на сучасному етапі. Нові тенденції в культурному та духовному житті України. Перебудова освітньої галузі. ЗНО. Болонський процес. Наукові дослідження. Розширення діапазону української літератури. Успіхи українського кінематографа. Утвердження плюралізму в мистецтві. Спорт. Створення єдиної української помісної православної церкви.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	усього	у тому числі			
		лекц.	сем.	пр.	с.р.
1	2	3	4	5	6
МОДУЛЬ 1					
Витоки історії та культури українського народу (первісна доба – XVIII ст.)					
Тема 1. Формування державотворчих та культурних традицій на території України (від первісної доби до VIII століття)	4	2			2
Тема 2. Давньоукраїнська держава Русь, її політичний, соціально-економічний і культурний розвиток (IX – перша половина XIII ст.)	6	2	2		2
Тема 3. Галицько-Волинське королівство (XIII – перша половина XIV ст.): історія та культура	4	2			2
Тема 4. Україна в литовсько-польському контексті: від згасання державності до вільної козацької республіки Запорізька Січ (друга половина XIV – середина XVII ст.). Культура литовсько-польської доби	6	2	2		2
Тема 5. Державність та культура під час національно-визвольної війни українського народу 1648-1657 рр. під проводом Богдана Хмельницького	4	2			2
Тема 6. Українська держава та культура	6	2	2		2

козацької доби на завершальному етапі національної революції (1657–1686 рр.)					
Тема 7. Україна та культура в умовах підмосковської автономної державності та польського наступу (остання третина XVII – друга половина XVIII ст.)	6	2	2		2
Разом за модулем	36	14	8		14
МОДУЛЬ 2 Україна від імперського поневолення до відновлення національної державності та культурного будівництва (кінець XVIII – перша третина XXI ст.)					
Тема 8. Національний та культурно-освітній рух на західноукраїнських землях у складі Австро-Угорщини (кінець XVIII – початок XX ст.)	6	4			2
Тема 9. Українська національно-визвольна революція 1914–1921 рр.	8	4	2		2
Тема 10. Радянська державність та культура України в контексті тоталітарної системи СРСР (1921– 1939 рр.).	8	4	2		2
Тема 11. Радикалізація національно-визвольного руху на західноукраїнських землях у 20–30-ті роки XX ст.	4	2			2
Тема 12. Національний та культурно-освітній рух на західноукраїнських землях у складі Австро-Угорщини (кінець XVIII – початок XX ст.)	6	2	2		2
Разом за модулем	32	16	6		10
МОДУЛЬ 3 Україна від Другої світової війни до становлення незалежності (1939-2022 рр.)					
Тема 13. Українське питання під час Другої світової війни та післявоєнної відбудови (1939 – початок 1950-х рр.)	6	2	2		2
Тема 14. Україна в умовах спротиву комуністичному тоталітаризмові та його краху (середина 1950-х – 1991 р.). Культурне відродження українського народу	8	4	2		2
Тема 15. Становлення Української незалежної держави та особливості формування сучасної культури	8	4	2		2
Разом за модулем	22	10	6		6
УСЬОГО ГОДИН	90	40	20		30

6. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Стародавня і середньовічна історія та культура України	2
2	Україна на зламі середньовіччя та ранньомодерної доби	2
3	Державні та культурні традиції козацької України другої половини XVII ст.	2
4	Державні та культурні традиції козацької України остання третина XVII – друга половина XVIII ст	2
5	Національно-культурне відродження (кінець XVIII – поч. XX ст.)	2
6	Українські національно-визвольні змагання 1917–1921 років	2
7	Радянська державність та культура України в контексті тоталітарної системи СРСР (1921– 1939 рр.)	2
8	Україна та культура в міжвоєнний період та в роки Другої світової війни	2
9	Україна та культура у післявоєнний період (друга половина 40-х XX ст. – кінець XX ст.)	2
10	Суспільно-політичний та культурний розвиток України у добу національно-державного самовизначення (1991 – 2022 рр.)	2

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Історія та культура східнослов'янських племен	2
2	Київська Русь за часів роздробленості	2
3	Українські землі в умовах іноземної колонізації (друга половина XIV- перша половина XVI ст.).	2
4	Зародження і розвиток українського козацтва.	2
5	Братства та їхня роль у розвитку української культури. Полемічна література.	2
6	Поділ Гетьманщини.	2
7	Продовження боротьби за незалежність Українські землі наприкінці XVII першій половині XVIII ст.	2
8	Українські землі в другій половині XVIII ст.	2
9	Українські землі у складі Російської імперії наприкінці XVIII у першій половині XIX ст.	2
10	Україна на початку XX ст.	2
11	Розвиток західноукраїнських земель у 1921-1938 рр.	2
12	Розвиток України та культури в 20-30-ті рр. XX ст.	2

13	Культурне життя у роки Другої Світової війни.	2
14	Шестидесятники.	2
15	Утвердження та розбудова сучасної України	2

8. Методи навчання

- Лекція
- Бесіда
- Проблемний виклад
- Ілюстрація
- Демонстрація
- Імітаційно-ігрові
- Ділові ігри
- Самостійна робота
- Інтерактивні методи

9. Методи контролю

- Усне опитування
- Письмове опитування
- Вибіркове опитування перед початком заняття
- Тести
- Самоконтроль
- Перевірка конспектів лекцій
- Індивідуальна співбесіда
- Інтерактивні методи
- Модульний контроль

10. Методичне забезпечення

- Підручники та посібники
- Унаочнення (карти, опорні конспекти)
- Відеофільми
- Презентації
- Матеріали для здійснення контролю і самоконтролю

11. Рекомендована література

Базова література:

1. Шлях з первісності у цивілізацію. Українські шати середньовіччя / НАН України, Ін-т історії України. Київ: Академперіодика, 2023. 658 с., 136 с. іл. (Україна. Нариси історії).

2. Історія України в джерелах: практикум / П. В. Мороз, І. В. Мороз, В. С. Власов [Електронне видання] Київ. : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 564 с.
3. Україна в історії Європи ХІХ — початку ХХІ ст.: історичні нариси / За ред. С. В. Віднянського. НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2020. 814 с.

Допоміжна література:

1. Вирський Д. Річ Посполита про козаків (1560-і — початок 1650-х рр.) / НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2021. 288 с.
2. Віднянський С., Мартинов А. Російсько-українська війна та міжнародне співтовариство / Відп. Ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2023. 264 с.
3. Грицак Я. Нарис історії України : Формування модерної нації ХІХ–ХХ століття. К. : Генеза, 2019. 656 с.
4. Єфіменко Г. Г., Кульчицький С. В., Пиріг Р. Я., Скальський В. В., Якубова Л. Д. Україна й українці в постімперську добу (1917–1939) / НАН України, Ін-т історії України. — Київ: Академперіодика, 2021. 620 с., 124 с. іл. (Україна. Нариси історії).
5. Кудлай О. Б. Міністерство освіти УНР доби Української Центральної Ради: створення, структура, діяльність / Відп. ред. В. Ф. Верстюк. НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2019. 160 с
6. Україна в історії Європи ХІХ — початку ХХІ ст.: історичні нариси / За ред. С. В. Віднянського. НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2020. 814 с.
7. Українська культура. Конспекти лекцій для дистанційного навчання: для студентів першого курсу усіх спеціальностей / О.О. Петутіна та ін. Х.: НТУ «ХП», 2020. 68 с

Електронні ресурси:

- 1) <https://exlibris.org.ua/> — Українська електронна бібліотека
- 2) <https://library.knu.ua/> — Бібліотека ім. Максимовича КНУ ім. Т. Шевченка
- 3) <http://litopys.org.ua/> — Літописи, історія, культура
- 4) <http://www.cossackdom.com/> — Козацтво ХV–ХХІ ст.
- 5) <https://www.filosof.com.ua/> — Інститут філософії ім. Г. Сковороди
- 6) <http://history.org.ua/uk> — Інститут історії України НАН України
- 7) <https://holodomormuseum.org.ua/istoriia-holodomoru/> — Національний музей Голодомору-геноциду
- 8) <https://www.info-library.com.ua/> — Електронна бібліотека підручників
- 9) <https://www.inst-ukr.lviv.ua/> — Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича
- 10) <https://kplavra.kyiv.ua/> — Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник
- 11) <https://www.mdmu.com.ua/> — Національний музей українського народного декоративного мистецтва (м. Київ)
- 12) <https://uinp.gov.ua/> - Український інститут національної пам'яті